

РЕЦЕНЗИЯ

От: *доц. д-р Даниела Венциславова Георгиева;*
Международно висше бизнес училище - Ботевград;
Професионално направление: 3.8. „Икономика (счетоводство)“

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност в УНСС.*

Основание за представяне на рецензията: *участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 76/18.01.2022 на Ректора на УНСС.*

Автор на дисертационния труд: *Калинка Христова Илиева*
Тема на дисертационния труд: *„Счетоводно представяне на дейността по сегменти на предприятията от нефинансовия сектор в условията на глобализация“*

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра „Счетоводство и анализ“*, *Финансово - счетоводен факултет* на УНСС в професионално направление 3.8 „Икономика“ по *научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (Счетоводна отчетност в нефинансовия сектор)“*. Съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 964/20.04.2015 Калинка Христова Илиева е зачислена в *редовна* форма на обучение през периода 11.03.2015 г. - 11.03.2018 г. Съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 2869/01.12.2017 г. формата на обучение на докторантката е трансформирана от редовна в задочна с краен срок на докторантурата – 11.03.2019 г. Със Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 539/19.03.2019 г. е удължен срокът на обучение с една година считано от 11.03.2019 г. Със Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 2802/22.11.2019 г. срокът на докторантурата е прекъснат (считано от 11.11.2019 г. до 11.11.2020 г.) и е определен краен срок на докторантурата – 11.03.2021 г. Съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 61/12.01.2021 г. срокът на докторантурата е прекъснат (считано от 11.11.2020 г. до 11.11.2021 г.) и е определен краен

срок на докторантурата – 11.03.2022 г. Със Заповед на Ректора на УНСС № 188/01.02.2022 Калинка Христова Илиева е отчислена с право на защита на дисертационен труд считано от 25.01.2022 г.

Калинка Христова Илиева е завършила ОКС Магистър, специалност “Икономика и управление на индустрията“ през 1995 г. в Университет за национално и световно стопанство. През 2001 г. придобива професионална квалификация по "Търговско и европейско право" в СУ "Св. Климент Охридски", Юридически факултет. От 1996 г. до 2008 г. дисертанта заема позиции като оперативен счетоводител в "Фото Свят" ЕООД; старши счетоводител в "Натурела Холдинг" АД; и главен счетоводител в "Интерюнион" ООД, "Натурела Агро" ЕООД, "Класика и Стил" ООД, ЕТ"СТИЛ - Илия Илиев". През периода 2008-2021 г. е била управител и собственик на "Беллатрикс" ЕООД, а от 2021 г. насам е мениджър проекти в „АТОС България Компетънси Център“ ЕООД. Професионалният профил и кариерно развитие на дисертанта имат пряко отношение към разгледаната в дисертационния труд проблематика и са показателни за фокусиране на творческата биография на Калинка Христова Илиева в сферата на счетоводството и мениджмънта.

Дисертантът е изпълнила всички дейности, заложили в индивидуалния ѝ учебен план, като е положила успешно всички докторантски изпити.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Избраната от Калинка Христова Илиева тема е дисертабилна, като позволява да се открият съществени проблеми при създаването и оповестяването на финансова и нефинансова информация за дейността на предприятията (по сегменти) в съответствие с изискванията на действащото счетоводно законодателство. В икономическата литература се защитава тезата, че съществува връзка между рентабилността на предприятията и обема на оповестените данни (Cheng, J. & J. Zhao, 2018, p. 406). Оповестяванията във финансовите отчети на предприятията се посочват като важен механизъм за намаляване на конфликтите между вътрешните и външни потребители на информация от финансовите отчети (Patelli, L. & A. Prencipe, 2007), както и за увеличаване на способността на организациите да посрещат технологичните предизвикателства и промени (Teixeira da Silva, S. et al., 2013, p. 409). Изследвания в областта обаче са показателни за ниско ниво на оповестяване на данни във финансовите отчети на български предприятия, което може да подложи под съмнение верността на посочените в отчета данни. Това допълнително обосновава необходимостта от по-задълбочени проучвания по темата. В този контекст

настоящото дисертационно изследване притежава потенциал да подпомогне развитието на счетоводната теория и практика при идентифицирането на неподходящи методики на представяне на данни във финансовите отчети на предприятията.

В структурно отношение дисертационният труд е в обем от 297 стандартни страници, разпределени както следва: увод (6 страници); основен текст, систематизиран в три глави (268 страници); заключение (5 страници); списък на използваната литература (5 страници); списък на графики, таблици и фигури (3 страници); списък на използвани съкращения (1 страница) и 1 брой приложения (4 страници). Съдържанието на дисертационния труд е илюстрирано посредством 21 бр. таблици, 38 бр. графики и 2 бр. фигури. Библиографската справка съдържа 123 източника, от които 26 научни заглавия на кирилица и 50 на латиница, както и 16 нормативни документа. Сред използваните информационни източници има 31 сайта от Интернет. От гледна точка на постигнатата балансираност между отделните ѝ части е възможно по-голямо оптимизиране чрез въвеждане на повече приложения за сметка на представената в трета глава информация.

В увода дисертантът обосновава значимостта на избраната тема, като счита за полезно и подходящо да се наблегне повече на изследователския проблем, обект на анализ в разработката. Ясно са дефинирани целта, петте изследователски задачи, предмета, обекта, също така и ограничителните условия в дисертационния труд. Основната теза, застъпена в дисертационния труд е, че „в съвременните условия на глобализация все повече нараства значимостта на счетоводната информация, представяща дейността на предприятията от нефинансовия сектор по отделни съставни сегменти, и това поражда необходимост от задълбочено изследване на теоретичните и приложни проблеми при нейното създаване и оповестяване, предлагане на подходящи подходи за решаването им и насоки за усъвършенстване на отчитането по сегменти“. От основната теза са изведени за валидиране три работни хипотези. Използваните научноизследователски методи и подходи позволяват провеждането на задълбочено научно изследване по избраната проблематика, както и достоверно аргументиране на поставените от дисертанта теза и хипотези.

Стилът на разработката и използваната терминология са на необходимото научно ниво. С конкретни препратки са указани източниците, които дисертантът е използвала. Въз основа на изложеното считам, че в структурно отношение представената разработка отговаря на изискванията за дисертационен труд.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Първа глава от дисертационния труд е с наименование „Счетоводната информация за дейността на предприятията по сегменти в условията на глобализация – значение и ретроспективен анализ на регулаторните изисквания за оповестяването ѝ“ и е посветена на въпроса за необходимостта от разкриване на счетоводна информация относно дейността на предприятията в контекста на съвременните процеси на глобализация. Дисертантът е обосновала необходимостта и полезността от оповестяване на сегментна информация за целите на управленския персонал и външните потребители на информация от финансовите отчети на предприятията. Счетоводната система (общо и разграничена на финансова счетоводна система и управленска счетоводна система) е изследвана като инструмент за създаване на сегментна информация, необходима за целите на успешното корпоративно управление. Акцент на теоретичния обзор е поставен и върху регулаторните изисквания, свързани с представянето на дейността на предприятията по сегменти в различни страни по света. Направеният анализ в първата глава от дисертационния труд е в съответствие с първите две изследователски задачи, поставени от дисертанта в увода, като същевременно е основа за надграждане на научното проучване във втора глава.

Втората глава на дисертационния труд е с наименование „Теоретико-методологични и организационни аспекти на счетоводното представяне на дейността на предприятията по сегменти в съвременните условия“. Тя е фокусирана върху по-задълбочено научно-методологично изследване на концептуалните основи и подходи на счетоводното представяне на дейността по сегменти, основан на текстовете на МСС/МСФО и Общоприетите счетоводни принципи на САЩ (US GAAP). Направен е съпоставителен анализ на използвания в стандартите понятиен апарат. Чрез историко-логическия и нормативния подходи са изяснени критериите и изискванията при определяне на сегментите на отчитане, разписани в текстовете на МСФО 8 „Оперативни сегменти“, предшествашия го МСС 14 „Отчитане по сегменти“ и SFAS 131 „Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information“ („Оповестявания за сегментите на предприятието и свързана информация“). На базата на критичен анализ на нормативни изисквания, са изведени някои проблемни области при създаването и оповестяването на информация за дейността на предприятията по сегменти, като същевременно са предложени възможни решения за преодоляването им. Направените във втора глава на разработката проучвания и съждения

съответстват на поставените от дисертанта трета и четвърта изследователски задачи.

Трета глава е с наименование „Насоки за усъвършенстване на счетоводното представяне на дейността по сегменти на предприятията от нефинансовия сектор на базата на резултатите от емпирично изследване“. В нея е направен анализ на съдържанието на сегментните оповестявания на 9 бр. водещи европейски компании с глобална дейност, включени в индекса STOXX Europe 50, и на 37 бр. компании, търгувани на Българската фондова борса. Представени са резултати от авторово анкетно проучване относно ролята, значението и полезността на оповестяваната сегментна информация сред потребители на финансовите отчети. Анализирани данни от анкетното проучване са съпоставени с изведени в предходните глави на разработката резултати от други подобни изследвания на Института на сертифицираните финансови анализатори (Chartered Financial Analyst Institute – CFA Institute). На базата на извършените емпирични проучвания и изведените в края на главата изводи и препоръки е постигната и последната пета изследователска задача, поставена от дисертанта.

В заключение може да се обобщи, че Калинка Христова Илиева може ясно да очертае и аргументира научно своите виждания по разглеждания проблем, като предлага методически решения и обосновани предложения. В този контекст представеният дисертационен труд притежава доказателства за научно-приложни резултати.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Обстойният прочит на представения дисертационен труд ми дава основание да приема претенциите на докторантката за научно- и практико-приложни приноси. Считаю обаче, че същите могат да се систематизират и прецизират по следния начин:

- На основата на задълбочен анализ на теоретичните постановки и международната регулаторна рамка относно създаването и оповестяването на сегментна информация за целите на управленския персонал и външните потребители на информация от финансовите отчети на предприятията, е обогатена и надградена теорията за отчитането по сегменти в условията на глобализация.

- Очертани са актуални счетоводни регулаторни и методологични проблеми, съществуващи при създаването и оповестяването на счетоводна информация за дейността на предприятията по сегменти, като са изведени предложения за техните решения.

- Изведени са практико-приложни резултати, доказващи пропуски в счетоводното представяне на дейността по сегменти на предприятия от нефинансовия сектор, като са предложени препоръки за оптимизиране на информационното съдържание на сегментните оповестявания.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Дисертанта е представила 6 (шест) самостоятелни научни публикации, от които 1 (една) разработка в колективна монография, 2 (две) статии в специализирани списания със счетоводна тематика и 3 (три) доклада. Две от разработките са на английски език. Представените от докторантката научни публикации са пряко свързани с темата и съдържанието на дисертационния труд, и отговарят на необходимия брой публикации.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от 53 страници, вкл. титулна страница, публикации по темата и декларация за оригиналност. Той отговаря на изискванията, като вярно и достоверно представя обхвата, съдържанието и резултатите от научното изследване. Справката за приносите правилно представя научните постижения в дисертацията.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

По представения дисертационен труд нямам критични бележки. Бих искала обаче да отправя към автора следните допълнителни теми за размисъл, дискусия и препоръки:

1) В направения от дисертанта теоретичен обзор (стр. 53, 89, 104 и др.) авторът на разработката въвежда информация за доброволни и задължителни оповестявания. Поради спецификата на изискуемите данни за целите на двата вида оповестявания е полезно и подходящо да се направи по-задълбочено теоретично проучване относно характерните особености, ползи и изисквания за целите на счетоводното представяне на дейността по сегменти от гледна точка на задължителните и отделно на доброволните данни, публикувани към финансовите отчети на предприятията.

2) Защитаваната от дисертанта цел е приоритетно насочена към доказване на значимостта на оповестената счетоводна информация за дейността по сегменти на предприятията от нефинансовия сектор в съвременните условия на глобализация. За целите на обективното и непредубедено потвърждаване на авторовите тези, хипотези и доказване

на изведената цел е необходимо да се направи теоретичен обзор и на разработки и изследвания, отричащи ползите от оповестяванията.

3) Отчитайки факта, че избраната тема е дискуссионна считам, че на места разработката е прекалено описателна, което е попречило на дисертанта да задълбочи своите проучвания. В тази връзка препоръчвам оптимизиране на изследването чрез извеждане на определени части от основния текст в приложения и по-ясно представяне на съпоставителните теоретични анализи, в първите две глави, чрез таблици.

4) Препоръчвам на автора да увеличи обема на своята извадка за целите на емпиричните проучвания както на финансовите отчети на предприятията, така и на респондентите в анкетното проучване. Това ще позволи използването и на други научни методи и подходи за проверка на хипотези и статистически връзки и зависимости, което допълнително ще затвърди изведените авторови заключения.

5) Подходящо и полезно е преосмисляне на някои от предложените наименования на точки и подточки. Така например т. 1.3. от първа глава е с наименование „Ретроспективен анализ на регулаторните изисквания, свързани с представянето на дейността на предприятията по сегменти в различни страни по света. Необходимост от единни изисквания за оповестяване на сегментна информация във финансовите отчети в глобален план в съвременните условия“. Считам, че втората част от наименованието на точката е по-скоро констатация от направените в текста анализи и заключения, поради което не е необходимо нейното въвеждане като част от наименованието.

Направените препоръки са в съответствие с общата положителна оценка на разработката.

Към автора на дисертацията бих искала да задам следния въпрос: Кои според дисертанта фактори от външната и вътрешна среда оказват въздействие върху оповестяването на по-детайлна описателна сегментна информация в пояснителните бележки към финансовите отчети на предприятията от нефинансовия сектор?

8. Заключение

Дисертационният труд „Счетоводно представяне на дейността по сегменти на предприятията от нефинансовия сектор в условията на глобализация“ съдържа научни и научно-приложни приноси и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и на вътрешните правила на УНСС. Поставената в дисертацията цел е постигната. Посочените приноси моменти не само обогатяват съществуващите знания, но са в състояние да подпомогнат и практиката в

изследваната област. На тази основа подкрепям присъждането на образователна и научна степен “доктор” по професионално направление 3.8. "Икономика" с научна специалност "Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност" на Калинка Христова Илиева.

Съобразно изискванията на ЗРАСРБ настоящото становище завършва с положителна оценка на дисертационния труд.

17.02.2022 г.
Гр. София

Доц. д-р Даниела Георгиева

Подпис: